

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 11 (Haziran/June 2023), s. 540-562.
Geliş Tarihi-Received: 28.04.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 13.06.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1289389

Ilgazlı Nâilî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği ve Derlediği Şiir Mecmuası

The Life, Literary Personality and His Poetry Journal of Ilgazlı Naili

Devva ÖZDER*

Öz

Âşık edebiyatı, İslamiyet öncesi ozan-baksı geleneği ile İslamiyet'in kabulünden sonra teşekkül eden tekke edebiyatının biçimsel ve tematik verimlerinden yararlanarak yeniden yapılanmıştır. XVI. yüzyılda bağımsız bir sosyo-kültürel kurum kimliği ile karşımıza çıkan âşık edebiyatı, bu asırdan itibaren önemli temsilciler yetiştirmiştir. Zamanla gelişip zenginleşen bu edebî geleneğin XIX. yüzyıldaki temsilcilerinden biri de Nâilî (Mustafa/ D. 1865-Ö. 1936)'dir. Çankırı'nın Ilgaz ilçesinde doğan Nâilî, belli bir süre medrese eğitimi almış daha sonra dönemin bazı önemli âşıkları ile tanışarak onların izinden gitmeyi tercih etmiştir. Nâilî, ömrünün büyük bir kısmını Çankırı ve Kastamonu gibi âşık edebiyatının XIX. yüzyıldaki önemli merkezlerinde geçirmiş, Kastamonulu Kemâlî ile Geredeli Figânî'ye çıraklık etmiştir. Halk edebiyatı geleneği içinde yetişen şair, hece vezninin yanı sıra aruz vezniyle de şiirler yazmış, şiirlerinde divan edebiyatı unsurlarını başarıyla kullanmıştır. Sanatını saz eşliğinde diyar diyar gezerek icra eden Nâilî, büyük bir çoğunluğu çağdaşı olan âşıkların şiirleri olmakla birlikte divan edebiyatı şairlerinin şiirlerine ve kendi şiirlerine de yer verdiği bir mecmua derlemiştir.

Nâilî'nin hayatı, edebî kişiliği ve derlediği şiir mecmuası hakkında bilgilerin verildiği bu çalışma üç kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde gerek kaynaklarda yer alan gerek Nâilî'nin üçüncü kuşak torunu Mehmet Kayılı'nın verdiği bilgilerden istifade edilerek şairin hayatı ve şiirlerinden yola çıkılarak edebî kimliği ele alınmıştır. İkinci bölümde şairin bizzat kendisinin derlediği şiir mecmuası tanıtılmış, üçüncü bölümde ise söz konusu mecmuada yer alan Nâilî'ye ait şiirlerden bir kısmı transkripsiyon yöntemiyle neşredilmiştir.

Anahtar kelimeler: Divan edebiyatı, XIX. asır âşık edebiyatı, Nâilî, âşıklık geleneği, mecmua.

Abstract

The minstrel literature was reconstructed with the formal and thematic efficiency of dervish lodge literature which was formed post-Islam and poet-bakshy tradition of pre-Islam era. The minstrel literature had an independent socio-cultural aspect in 16th century, and it raised some important representatives since then. One of the representatives of this literal tradition that grew and became rich in time, was Naili (Mustafa/ 1865-1936). Naili was born in Ilgaz, Çankırı, he was educated in medrese for a while and then he met some important minstrels of that time and he preferred to follow them. Naili had his life in Çankırı and Kastamonu which were the centres of the minstrel literature that time, and he became the apprentice of Kastamonulu Kemali and Geredeli Figani. The poet was raised in the tradition of folk-

literature, and he wrote his poems in not only syllabic meter but also aruz prosody, he used the divan literature components successfully in his poems. Naili, who performed his art by being a troubadour with his instrument, compiled his, other minstrels' and divan poets' poems into a journal.

This study, which informs about Naili's life, his literal personality and his journal, consists of three parts. In the first part, his literal personality is reviewed in the light of both resources and his third-generation grandchild Mehmet Kayılı by looking over his life and poems. In the second part, his journal is introduced. And in the final part, some of the poems of Naili is disseminated by transcription.

Key words: Divan literature, 19th century minstrel literature, Naili, tradition of minstrel, journal.

Giriş

Âşıklık geleneğinin tarihi İslamiyet öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır. Türk şiir geleneğinin eskiliği ve Türklerin ataları hakkında bilgi ihtiva eden kaynaklarda, Türklerin birbirleriyle karşılıklı hamasi şiirler söyleyerek at üstünde savaşa gittiklerinden ve bu şiirleri söyleyen kimselere ozan denildiğinden söz edilmektedir. Ayrıca, Eski Türk hükümdarlarının yanlarında ozan adı verilen ve kopuz çalan kimseleri bulundurdıkları, bu kişilerin eski kahramanlık şiirlerini hükümdara ve etraflarında bulunan asker ve halka söyleyerek onlara manevi bir güç verdikleri de kaynaklarda yer alan bilgilerdendir (Yardımcı, 2014, s. 27; Akman, 2018, s. 274). Ozanlar şiir söylemeye dayalı ayin, toy vb. törenleri yöneten kişiler olup baksı, oyun, kam gibi isimlerle de anılmışlardır. Kopuz eşliğinde musiki-şiir icra eden ozanlar, başta destanlar olmak üzere pek çok türde manzum eserin ortaya çıkmasını sağlayarak edebî bir gelenek oluşturmuşlardır. Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra da söz konusu edebî gelenek âşık, kul, abdal, akın vb. isimlerle anılan ve saz vb. musiki aletlerini kullanarak şiirler söyleyen şairler tarafından "âşıklık geleneği" adı altında güçlü bir biçimde devam ettirilmiştir (Yakıcı, 2003, s. 165).

Türk kültüründe önemli bir yer teşkil eden âşıklık geleneği, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek şekillenmiş, belirli kaideleri olan ve nesilden nesile aktarılan bir değerler bütünüdür (Artun, 2016, s. 1). XII. yüzyılda tekke edebiyatı ile bütünleşen ve dinî-tasavvufi halk edebiyatı olarak gelişen bu kültür daha sonra sosyo-kültürel yapı ile yeni bir oluşum içerisine girmiş ve XV. asrın sonlarına doğru halk kitlelerine ulaşır "Âşık edebiyatı" adıyla günümüze kadar süregelmiştir (Kaptan ve Yurduşen, 2014, s. 199). Orta Asya'daki ozanın Anadolu'ya gelmesi ve âşık adını almasıyla gelişen ve kuvvetlenen âşıklık geleneği; saz çalma, rüya sonrası âşık olma (bade içme), mahlas alma, usta-çırak disiplini içinde bulunma, muamma kurma ve çözme, tekellüm, tarih bildirme, nazire söyleme gibi belli kurallarla varlığını sürdürmüştür (Yardımcı, 2014, s. 28).

Âşıklık geleneğinin temsilcileri "âşık, halk şairi, halk âşığı, saz şairi, ozan" gibi farklı isimlerle nitelendirilmiştir. Âşıklar, içinde yaşadığı toplumun bir ferdi olarak o toplumun sosyal ve kültürel yaşantısını şiirlerine yansıtmışlar; halkın siyasal, sosyal ve ekonomik olaylar karşısındaki duygu ve düşüncelerine tercüman olmuşlardır.

Âşık edebiyatı temsilcilerini düşünce şekli ve ifade özellikleri bakımından iki gruba ayırmak mümkündür. İlk grupta yer alan âşıklar halkın sesi ve dili olmayı kendilerine şiar edinerek yaşamları süresince halktan kopmamışlar, daima geniş halk kitlelerine yakın olmuşlardır. Köylüler ile Yeniçeri ocaklarının duygu ve düşüncelerinin temsilcisi olan bu âşıklar, saz çalır irticalen şiir söylemişler ve şiirlerini yalnızca hece vezni ile yazmışlardır. XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülen diğer grup ise daha çok büyük yerleşim merkezlerinde yaşamış, kendilerini devlet erkânına sevdirecek birtakım imtiyazlar elde etmişlerdir. Bu âşıklar belli ölçülerde tahsil gören aruz bilgisine

sahip âşıklardır. Aralarında az sayıda saz çalamayan bulunsa da çoğunluğu saz çalabilmektedir (Karahan, 1991, s. 551).

Âşığın geçmişten günümüze kadar geçen tarihî süreç içerisinde en önemli iletişim aracı sazı olmuştur. Hemen tüm Türk yurtlarında âşıkların düşüncelerini ifade ederken kullandıkları saz; kopuz, bozuk, divan, tambura, çöğür, cura, damura, şeştar gibi adlarla da anılmıştır. Âşıklar düz konuşma ile şiir söylemeyi “dilden söylemek”, saz eşliğinde şiir söylemeyi de “telden söylemek” şeklinde ifade ederek âşığın şiirine eşlik eden sazın şiirden ayrılmaz bir unsur olduğunu belirtmişlerdir. Âşıklar saz çalıp çalamama, karşılaşma yapıp yapamama, atışma, usta-çırak ilişkisi içinde yetişip yetişememe, doğaçlama şiir söyleyip söyleyememe gibi geleneksel ölçülerle birbirlerinden ayrılmışlardır (Albayrak, 1991, s. 548). Pertev Naili Boratav, en etkili âşıkların hak âşıkları veya badeli âşıklar olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“İyice belirlenmiş bir estetikle bir ideoloji içerisinde yetişmiş dinleyicilerin gereksemelerini karşılamak zorunda olan âşıkların eğitimi, yetişmesi, geleneğin saptadığı kurallara bağlıdır. En etkili âşıklar, hak âşıkları ya da bâdeli âşik adını taşıyanlardır. Bunların -çoğu zaman ergenlik çağlarında- düşlerinde (kimi zaman da uyanıkken) pir (Hızır) elinden ya da pirin kendilerine layık gördüğü yârin elinden, bade, dolu içtiklerine inanılır. Bu bade, tinsel bir içkidir, olağanüstü özellikleri vardır, insana şiir ile aşk yeteneklerini kazandırır, zaten bu iki erdem birbirinden ayrı görülmediği içindir ki ozana âşik adı verilir.” (Boratav, 1968, s. 341-342).

Âşığın geleneğe uygun bir şekilde yetişmesi ve belirli bir olgunluğa ulaşabilmesi için bade içmesi ve doğuştan şairlik kudretine sahip olması yeterli değildir. Olgun bir âşıқта musiki, şiir ve hikâye anlatabilme kabiliyetinin bir arada bulunması elzem olduğu için âşığın bir ustanın yanında uzun bir çıraklık eğitiminden geçmesi gerekmektedir. İyi bir âşik olabilmek, yıllarca usta bir âşığın çırağı olarak onun yanında bulunup tecrübelerinden istifade edebilmeye bağlıdır. Ustasıyla birlikte saz fasıllarında ve hikâye meclislerinde sıkça bulunan âşik, daha önceki âşıkların eserlerini, hikâye anlatmadaki incelikleri, irticalen şiir söylemeyi, iyi saz çalmayı, ustasının malı olan şiirleri ve usta malı nakletmenin teknik ve kurallarını öğrenir. Çıraklık dönemini tamamlayan âşığa ise ustası tarafından mahlas verilerek ustalığı tescil edilir (Albayrak, 1991, s. 548).

XII. yüzyıldan beri süregelen tekke edebiyatından ayrılarak XVI. yüzyılda ayrı bir edebî gelenek hâline gelen âşik edebiyatı bilhassa XIX. yüzyılda büyük bir önem kazanmıştır. Bu yüzyılda âşıkların sayısında geçen yüzyıla göre artış olmuş, II. Mahmut'un âşıkları koruyup kollamasından mütevellit İstanbul âşik edebiyatının merkezi hâline gelmiştir. İstanbul'da âşik kahvehaneleri açılmış bu kahvehanelere Anadolu'nun pek çok yerinden sanatlarını icra etmek ve istidatlarını ispatlamak maksadıyla âşıklar gelmiştir. Âşıklık geleneği XX. yüzyılın ilk yarısından itibaren İstanbul'da zayıflamaya başlayarak Anadolu'ya yönelmiş ve Erzurum, Kayseri, Kars gibi pek çok şehirde âşik kahvehaneleri varlığını devam ettirmiştir (Durmaz, 2020, s. 117).

Bu çalışmada Ahmet Talat Onay, Sadi Yaver Ataman gibi dönemin önemli araştırmacılarının mülakatları yaptığı İlgazlı Nâilî'nin; hayatı, edebî şahsiyeti ve şiir anlayışı ana hatlarıyla ortaya konmaya çalışılmış, âşığın kendisinin derlemiş olduğu şiir mecmuası hakkında bilgiler verilerek Nâilî'ye ait şiirlerden bazıları neşredilmiştir. Âşıklık geleneği içerisinde yetişmesine rağmen hece vezninin yanı sıra aruzla da şiirler yazan, divan edebiyatı unsurlarını şiirlerinde ustalıkla kullanabilen, âşik edebiyatının son ve önemli mümesillerinden biri olan Nâilî'nin cönk ve mecmualar başta olmak üzere, kendi derlediği şiir mecmuasında ve çeşitli biyografik kaynaklarda bir araya getirildiğinde küçük bir divan oluşturacak sayıda şiiri bulunmaktadır. Yapılan bu çalışma ile Nâilî'nin

söz konusu kaynaklarda yer alan şiirleri üzerine yapılacak araştırmalara ışık tutmak amaçlanmıştır.¹

1. Âşık Nâilî'nin Hayatı ve Edebî Kişiliği

Hayatı

Asıl adı Mustafa olan ve Kastamonulu Âşık Kemâlî Baba tarafından Nâilî mahlası verilen şair, 1281² (1864-1865) yılında Çankırı'nın Ilgaz ilçesinin Koçhisar kasabasında doğmuştur. Babası Kayılı oğlu Hacı Hoca Mehmed Efendi annesi ise Nazire Hanım'dır (Ataman, 1937, s. 5). Nâilî'nin, tahsil hayatına mahalle mektebine giderek ve dönemin ulemalarından olan babasından eğitim alarak başladığı kaynaklarda bildirilmektedir. Bununla birlikte şairin Hoca Abdullah'tan bir dönem medrese eğitimi aldığı ancak daha sonra Çankırlı Âşık Bezmî, Kastamonulu Kemâlî, Geredeli Figânî ile tanışarak onların yolunu tuttuğu bilinmektedir (Sümer, 1961, s. 2512).

Âşıklığa meyiletme sebebini "mahalle mektebinde elifba okurken tutulduğum bir kız vardı, âşıklığıma çoğu da bu kız sebep olmuştur ya. Ne ise... O vakit on yaşında idim ve şu koşmayı söyledim." sözleriyle ifade eden şair, daha sonra iki kez daha âşık olduğunu ve son aşkı Nazik(e) Hanımla kavuşup evlendiklerini söylemiştir. Nâilî Baba'nın Nazik Hanımla evliliğinden Şaban Şevki ve Nazire adında iki çocuğu olmuş, Şaban Şevki Balkan Harbi sırasında şehit düşmüştür (Ataman, 1937, s. 6).

Nâilî, âşıklığa İkiçamlı Âşık Bezmî'yi dinleyerek başlamış, bu esnada Kastamonulu Âşık Kemâlî ile tanışmıştır. Ilgazlı âşık, "Nâilî" mahlasını vererek kendisini desturlayan Kemâlî'nin "Sen yaman olacaksın evlat! Var git Figânî'yi ara bul, elini öp." telkini üzerine yirmi üç yaşında iken yola düşmüş Geredeli Figânî'yi İstanbul'da bulmuş ve bir müddet onun yanında kalmıştır. Böylece şairin son üstadı Geredeli Âşık Figânî olmuştur. Şair, İstanbul'da olduğu süre içerisinde Beşiktaş'ta arzuhalcilik yapan Bektaşî şair Gedâyî Baba'yı da ziyaret edip elini öpmüş ve hayır duasını almıştır.

Ustası Geredeli Figânî gibi son derece işrete müptela olan Nâilî, sarhoşluk ve keyif verici maddelerin her çeşidini buldukça kullanmıştır. Daima sarhoş ve yarı mecnun bir hâlde gezdiği bilinen, işret etmesine bir gün müsaade edilmediğinde delirecek kadar ayyaş olan şairin aynı zamanda bir vakit namazını bırakmadığından da kaynaklarda söz edilmektedir (Sümer, 1961, s. 2513-2514; Ataman, 1937, s. 27; Onay, 2019, s. 229). Tüm hayatı boyunca içki ve keyif verici maddeler ile haşır neşir olan şairin yine çok içip kendinden geçtiği bir gün karakola götürüldüğü ve çıkarıldığı mahkemede sekiz gün hapis ile bir lira para cezası aldığı bilinmektedir. Aldığı para ve hapis cezası kendisine nakledildiğinde Nâilî'nin verdiği "Sekiz günü kabul ettim istinaf etmeyeceğim, fakat bir liralık cezayı kabul etmiyorum. Çünkü bende dünyalıktan eser yoktur. Olsaydı buradan çıkar çıkmaz o bir liraya bir daha sarhoş olur bayrama kadar mahbushanede rahat ederdim. Hem içimdeki cinleri çıkarmak için benim günde yüz, yüz elli dirhem içmem lazımdır." (Onay, 2019, s. 230) şeklindeki cevabı, şairin divaneliğinin ve içkiye olan düşkünlüğünün ne boyutlarda olduğunu açıkça göstermektedir.

¹ Şahsi kütüphanesinde bulunan Nâilî'ye ait şiir mecmuasını tarafıma vererek bu çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olan Karabük Üniversitesi Mühendislik Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Mehmet Kayılı'ya ve Sadi Yaver Ataman'ın Nâilî ile yaptığı mülakatlara ulaşmam hususunda büyük yardımlarını gördüğüm İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü Sanatçı Öğr. Gör. Dr. Süleyman Şenel'e şükranlarımı sunarım.

² Ahmet Talat Onay *Çankırı Şairleri'*nde şairin doğum tarihini 1282 olarak bildirmektedir ancak Sadi Yaver Ataman'ın *Âşık Nâilî ile yaptığı röportajı* neşrettiği çalışmasında şairin, kendi doğum tarihini 1281 olarak ifade ettiği görülmektedir. Mehmet Kayılı vesilesi ile elde edilen e-devlet kayıtlarında ise şairin doğum ve ölüm tarihleri 01.07.1865-24.05.1936 olarak geçmektedir.

Kaynaklarda ömrünün büyük bir çoğunluğunun Çankırı hapishanesinde ve Kastamonu tımarhanesinde geçtiği belirtilen Nâilî'nin, "Vezne alınca on para etmez adamlar yüzünden tımarhaneye düştüm. Beş ay Çankırı hapishanesinde boynumda zencir taşıdım, çekmediğim çile kalmadı. Esrara da hapishanede alıştım." sözleri kaynaklarda geçen bilgiyi destekler mahiyettedir (Ataman, 1937, s. 14). Ahmet Talat Onay, Nâilî'nin herkesçe bilinen aksine, onun sarhoşluğundan bıkip usanan hemşerilerinden yediği bir dayak neticesinde deli olmadığını, aslında bir kabahatinden ötürü girdiği hapishaneden kurtulmak için deli rolü yaptığını ifade etmiştir. Onay'a göre Nâilî, uzun yıllar boyunca yattığı hapishanede azılı bir mecnun rolü oynamış ve nihayetinde delilikle itham edilerek Kastamonu şifahanesine gönderilmiştir. Onay, *Çankırlı Şairler* adlı eserinde şairin deliliği hususunda şu anekdota yer vermiştir:

"'Kastamonu tımarhanesinin pilavını yemeyince sükûnet gelmiyor.' diyerek azıtacağı zamanlar Kastamonu'ya koştugu vakidir. Çocukluğumda Çankırı hapishanesinin büyük dut ağacına boynundan zincirle bağlı olarak defalarca görmüştüm. 'Şehidallâhu ennehû lâilâhe illâ hû' narasıyla koca ağacı sarstığını görerek korkmuş, mahpusların firar teşebbüsü üzerine demir parmaklıkları kırıp çıkmaya çalışırken jandarmaların silahla ateş açmaları üzerine 'münker-nekir' ayağımdan çekiyorlar kurtarın!' feryadını bastığını duyduğum zaman hayli gülmüştüm. Onun bu muvaffakiyetle divane rolü yapmasıdır ki günün birinde hakiki bir mecnun olarak meydana çıkmasını mucip olmuştur." (Onay, 2019, s. 229).

Âşıklığın vazgeçilmez geleneklerinden biri olan omuz üstüne saz alıp gezerek çalıp söyleme geleneğini yaşatan ve Kastamonu âşıklık geleneği³ içinde yetişen Nâilî Baba "Dertli" koluna mensuptur. Bolulu Dertli'nin çırağı olan Geredeli Figânî tarafından yetiştirilen Nâilî de Kastamonulu âşiklardan Yorgansız Hakkı Çavuş'a ustalık etmiştir. Hakkı Çavuş yaklaşık sekiz yıl Nâilî'nin yanında çirak olarak kalmıştır (Akman, 2018, s. 278; Şenel, 1997, s. 10).

Âşık Nâilî'nin Bektaşiliğe intisap ettiği bilinmektedir. Onun Bektaşiliğinden söz eden kaynaklarda; "Bektaşî tarikatına sülukü olup tam manasıyla muhibb-i âli âbâ idi." (Sümer, 1961, s. 2514), "Âşık Nâilî'nin sazı divan tarzında büyük boy 12 telli bir meydan sazı idi. Tellerin 12 imam aşkına bağlanmış olduğunu, sazın sapının göğsüne yakın yerindeki üçgen şeklinde yapılandırılmış kamaşların Bektaşiliğin bir remzi bulunduğunu âşıktan öğrendim." (Ataman, 1962, s. 2817-2818) şeklinde bilgiler yer almaktadır.

Uzun boylu ve iri yapılı olduğu bilinen Nâilî'nin fizikî özelliklerini ve şairin sahip olduğu bu özelliklerin insan üzerinde bıraktığı tesiri Sadi Yaver Ataman şu sözlerle ifade etmiştir:

"... Geniş bir alın, açık mavi engin ve derin iki köz gibi parlak göz, iri ve ablak yüzünü çerçeveleyen beyaz ve gür sakal ve bıyık... Geniş bir omuz üstünde müheykel vücuduna yakışan şahane bir başla, yanık olduğu belli olan kıllı ve esmer göğsünü gösteren rengi uçuk bir gömlek ve bir yelek... Ayağında eski bir çakşırıla işte ben âşığım diyor. Bir kral haşmetiyle bağdaş kurduğu kahve peykesinde ne de olsa tabındaki tevazunun esiri olduğu belli... Tatlı ve sempatik bir Anadolu lehçesi ile hatırmızı soruyor. Kısık sesinin bile kulağa hoş gelen bir edası var." (Ataman, 1937, s. 3).

³ Kastamonu'da âşık edebiyatı XIX. yüzyılda en canlı ve en parlak dönemini geçirmiştir. Bu yüzyılda bir merkez ve uğrak yeri konumunda olan Kastamonu, "âşıklar kabesi" olarak nitelendirilmiştir. O dönemlerde Kastamonu'ya bağlı olan Çankırı Yapraklı'da her yıl panayır adı verilen ve günlerce süren büyük pazarlar kurulmuştur. Bir festival havası içinde geçen panayıra civar yörelerden pek çok âşık da katılmış; âşıkların atışmaları, deyişleri, hikâyeleri büyük bir ilgiyle dinlenmiştir. Yapraklı panayırına gelen âşıklar mutlaka Kastamonu'ya uğramış bazıları da burada uzun süre kalarak âşıklığa meraklı gençleri yetiştirmişlerdir (Akman, 2018, s. 275).

Âşık Nâilî, 24 Mayıs 1936 tarihinde memleketi Çankırı'nın Ilgaz ilçesinde yaşlılık sebebiyle 71 yaşında vefat etmiştir.

Edebî Kişiliği

Âşıklar, geleneklerin belirlediği birtakım kurallara bağlı olarak ya usta-çırak ilişkisiyle yetişir ya da rüyada bade içerek âşık olurlar. Nâilî'nin hayatına bu bağlamda bakıldığında şairin dönemin büyük ustalarının yanında usta-çırak ilişkisi içerisinde yetiştiği görülmektedir. Çok küçük yaşlarda şiir söylemeye başlayan Nâilî'nin ilk şiirleri düzensiz ve parça parça dörtlükler hâlinindedir. Nâilî'nin yaklaşık on yaşlarında iken mahalle mektebine gittiği sırada âşık olduğu bir güzel için yazdığını ifade ettiği şu dörtlüğün onun ilk şiiri olduğunu söylemek mümkündür:

*Tıfl-ı sabavette hatta mektepte
On yaşında bir dilbere vuruldum
Bilmedim melun kangı mezhepte
Koğa koğa arkasından yorulдум (Ataman, 1962, s. 2813)*

İlk mektepten sonra eğitimine bir müddet daha devam eden Nâilî, zaman içerisinde çevresindeki âşıkları tanımaya ve onları ilgiyle dinlemeye başlamıştır. İkiçamlı Âşık Bezmî'yi dinleyerek âşıklığa ilk adımını atan şair, daha sonra kendisine Nâilî mahlasını verecek olan Kastamonulu Âşık Kemâlî ile tanışmış ve bir müddet ona çıraklık etmiştir. Nâilî'nin son üstadı ise Geredeli Âşık Figânî olmuştur (Sümer, 1949, s. 2513-2514). Sazı omzunda diyar diyar gezerek sanatını icra eden Nâilî; Figânî, Gedâyî, Çorumlu Gayretî, Zileli Ceyhûnî, Kastamonulu Kemâlî gibi yaşadığı çağın önemli âşıklarını tanıma imkânı bulmuştur. Çok kuvvetli ve zengin bir hafızaya sahip olan Nâilî'nin, halk edebiyatının en tanınmış ozanlarının deyişlerini bir kelime dahi kaçırmadan belleğinde tuttuğu ve bu ozanlar hakkında karakteristik çözümler yapabilecek kadar bilgili olduğu bilinmektedir. Bilhassa Gedâyî ve ustaları Kemâlî ile Figânî'nin etkisi altında kalan şair, hafızasında tuttuğu ünlü halk ozanlarına ait şiirlere benzer şiirler yazmaktan kurtulamamıştır. Ancak şairin şiirlerinde benzeticilikten kurtulamayışı bir kusur olsa da şiirlerindeki lirizm, zenginlik ve ruh enginliği bu kusuru örtecek türdendir (Ataman, 1937, s. 29-30).

Âşıklık geleneğine bağlı olarak şiirlerini söyleyen Nâilî, kendisinin düşüne düşüne şiir yazan kalem şairlerinden olmadığını ve deyişlerinin tamamen doğaçlama olduğunu belirtmiş, kendisini meydan şairi olarak tanımlamıştır (Ataman, 1937, s. 17).

Şiirlerini söylerken dar bir çerçeveye sınırlı kalmayan Nâilî; şiirlerinde aşk, özlem, yiğitlik, güzellik, ölüm, din, toplum, zamandan şikâyet gibi konuları işlemiş, bilhassa ölüm konusunu büyük bir teessürle ele almıştır. On beş yaşındayken Balkan muharebesine katılan ve şehit olan oğlu Şaban Şevki'nin ölümüne çok müteessir olan şair, oğlunun vefatından sonra hiç mutlu olamadığını "gönüller şen değil, insan boyunca bir evlat gömünce" sözleriyle ifade etmiştir. Nâilî, oğlunun ölümünden sonra içinde bulunduğu hâletiruhiyeyi, çektiği elem ve kederi etkileyici bir biçimde şiirlerinde dile getirmiştir. Şair, aşağıdaki şiirinde düşmana karşı savaşmak amacıyla gurbete giden oğlunu koruması için Allah'a yalvarmakta, oğlunun şahadetinin ardından ise dillerinin lal olduğunu, günlerinin gamla geçtiğini, erenlerin kapısından yardım beklediğini, ağlamaktan gözlerinin ırmağa döndüğünü ve ayrılık hasretinin onu yakıp bitirdiğini belirtmektedir:

*Dört taraftan düşman eyledi hücum
Yetiş imdadıma ya hazret-i Hak
Cigerparem gurbet illerde malum*

Ya hafız ismile hıfz eyle mutlak

*Ne hikmet lal oldu dönmez dillerim
Bab-ı erenlerden himmet beklerim
Hicr-i gamla geçen böyle günlerim
İki didelerim eyledi ırmak*

*Zikreyle dilinde vird-i Sübhanım
O su-yı haradan hıfz it lisanım
Hasret-i firakı yavru Şabanım
Nâilîn göğnünü eyledi ihrak (Ataman, 1937, s. 17-18)*

Âşık başka bir şiirinde ise gönlündeki tek sevgilinin oğlu Şaban Şevki olduğunu ve bir gün onunla ölümsüzlük âleminde buluşacaklarını ifade etmiştir:

*Adem olacak hayli çok zamanım var
El bağla efendim sana her gün amanım var
O yalan bu yalan bakide birlikte görüştür
Gönlümde güzel sevgili kaşı kemanım var
Böyle mi verdi Nâilî ustan sana dersi
Gönlümde güzel sevgili Şevki Şabanım var (Ataman, 1937, s. 9)*

Nâilî'nin, "hasret" ve "ayrılık" temalarını sadece "evlattan ayrılma" ekseninde ele almadığı, şiirlerinde gurbete çıkmanın ve vatandan ayrılmanın zorluğundan da bahsettiği görülmektedir:

*Elden gelse kimse gitmez gurbete
Düşürmekte devr-i zaman ayrılık
Şükretmezse elde olan servete
Mahveder günbegün yaman ayrılık
...
Hubbü'l-vatan mine'l-iman bilene
Nasip eyle Yâ Rab canı canana
Gahi şifahane gahi tersane
Nâil sana ayan beyan ayrılık (Çakırsipahi, 2006, s. 201).*

Âşıklar, toplumla iç içe olan, yaşadığı dönemi ve çevresindeki olayları gözlemleyerek hayatı her yönüyle ele alan, yaşadığı toplumun nabzını tutan ve zaman zaman da toplumun sözcüsü olma görevini üstlenen sanatçılardır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve kurtuluş mücadelesinin verildiği sıkıntılı zamanlarda yaşayan Nâilî de içinde bulunduğu toplum üzerinde etkisi olan olay ve durumlar karşısında kayıtsız kalmamıştır. Şairin 1922 yılında "Harp Destanı" adını verdiği ve 39 dörtlük hâlinde, 11'li hece ölçüsüyle yazdığı destanında Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından Kurtuluş Savaşı'na kadar olan süreci kendine has ifadelerle dile getirdiği görülmektedir. Şair, şiirinde 1914-1922 yılları arasında yapılan bütün savaşlardan, düşmanı nasıl mağlup ettiklerinden ve İngiliz'i, Yunan'ı nasıl denize döktüklerinden bahsetmiş, başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasına hizmeti dokunmuş diğer Türk büyüklerini de dizelerinde anmıştır:

*Sene bin üç yüz otuzda cihad-ı ekber
Emr-i Mevla sırr-ı Sübhan-ı gördük
On iki pişüva İslama rehber
Tarik-i Alide erkamı gördük
...
Düşman Haymanaya dediler geldi*

*Dağ-ı derunumdan yağım eridi
Aynı zaman Allah belasın verdi
Nedametle kaçan Yunanı gördük*

...

*Sertacımız Gazi Mustafa Kemal
Cenab-ı Kibriya vermesin zeval
Sahip-zaman Hamza, İskender misal
Er doğru, din doğru merdanı gördük (Akman, 2003, s. 235-236)*

Nâilî'nin Harp Destanı'nın dışında üç destanı daha bulunmaktadır. Âşık, memleketi olan Çankırı ve Çankırı'nın köyleri için de bir destan yazmıştır. Şiirinde, erzak celbi için yola düştüğünü ve yaklaşık iki ay boyunca Çankırı'nın kaza ve köylerini dolaştığını belirten Nâilî'nin bu destanı Çankırı ve çevresinin kültürel, sosyal ve ekonomik yapısını anlatması bakımından oldukça önemlidir.

Nâilî'nin destanlarından bir diğeri de Çankırı'da tapu memuru olarak çalışan Fevzi Efendi'ye yazdığı naziredir. Fevzi Efendi, Nâilî'nin dine aykırı davranışlarının olduğunu ve bu davranışların halk arasında değişik düşüncelere yol açtığını gerekçe göstererek onu eleştiren bir şiir yazmıştır. Nâilî de Fevzi Efendi'nin iddialarına vakur bir eda ile cevap vermiş, her türlü kusurun kendisinde bulunduğunu ancak Tanrı'nın buyruğuna baş eğdiğini destanında ifade etmiştir. Ayrıca âşık, nazire yazdığı Fevzi Efendi'ye şiir içerisinde ima ve dokundurmalarda da bulunmuştur. Yağcıoğlu'na yazılan bu destan hem bir olayın anlatılması hem de olayda adı geçen şahıs hakkında yorum yapılması bakımından dikkate değerdir (Alper, 2004, s. 163-164; Çakırsipahi, 2006, s. 207):

*Kadir kıymet bilen sadık ahbap
Edem macerayı beyan Yağc'oğlu
Belaya sabretmek kazaya rıza
Bu Allah'ın emri ayan Yağc'oğlu*

...

*Mahkeme-i kübra açar davayı
Farkedemez nadan iş bu manayı
Günde atmış tane kahveyi çayı
Ederdi inam ihsan Yağc'oğlu (Çakırsipahi, 2006, s. 207, 209)*

Şairin elde bulunan diğer destanı ise 1319 yılında Kastamonu şifahanesinde söylediği destandır. Nâilî'nin bu destanından yola çıkarak onun iyi bir eğitim aldığını, dinî ve tasavvufî konularda bilgi sahibi olduğunu söylemek mümkündür. Şiire benlik muhasebesi yaparak başlayan şair ilerleyen dörtlüklerde ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'den, Hz. Havva'dan, diğer peygamberlerden, dört halifeden ve din büyüklerinden bahsetmiş, diğer taraftan zalimlikleriyle bilinen tarihî şahsiyetlerin hazin sonlarını anlatmıştır. Destanda Kerbela hadisesine de yer veren şair, "Kerbela'nın kokusu" olarak nitelendirdiği Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in şehit edilmesine temas etmiştir. Nâilî şiirinde Hz. Ali'nin katili İbn Mülcem ile Hz. Hüseyin'in başını kesen Şimr'in ehl-i beyte olan büyük düşmanlığını da dile getirmiştir.

Nâilî, halk edebiyatı geleneği içerisinde yetişen bir şair olmasına rağmen şiirlerinde klasik şiire ait hususiyetlere de tesadüf edilmektedir. Bu iki edebiyatı birbirinden ayrı düşünmek, birini kabul edip diğerini reddetmek gibi bir durum zaten mümkün de değildir. Müşterek bir kültür ve coğrafyada gelişen halk şiiri ve divan şiiri asırlar boyunca birbirlerini etkilemiş ve birbirlerinden etkilenmişlerdir. Hece ölçüsüyle yazdıkları şiirlerini divanlarına koyan şairler (Nedîm, Şeyh Gâlib) olduğu gibi aruzla şiirler yazan veya derledikleri cönk/defterlerde divan şairlerinin şiirlerine yer veren halk şairlerinin de olması bu etkileşimi ispatlar niteliktedir. Bilhassa XVIII ve XIX.

yüzyıllardan günümüze kalan cönklerde, okuma yazma bilen halk kesiminden kimselerin derledikleri şiir defterlerinde Bâkî, Fuzûlî, Yahyâ Bey vb. ünlü divan şairlerinin şiirlerine tesadüf edilmesi divan şiirinin yalnızca aydın kesim tarafından okunmadığını göstermektedir (Çavuşoğlu, 1986, s. 8). Nâilî de divan şiirinden etkilenen halk şairlerindedir. Âşık, derlediği mecmuada Bâkî, Fuzûlî, Şeyhülislam Yahyâ, Bağdatlı Rûhî, Belîğ ve Şeref Hanım gibi önemli divan şairlerinin şiirlerine yer vermiş, kendisi de aruzla şiirler yazmıştır. Şairin şiirlerini doğaçlama söylemesi ve aruz veznine bir divan şairi kadar vâkıf olamaması onun aruzla yazdığı bazı şiirlerde vezin hatası yapmasına sebep olmuştur.

Nâilî'nin üzerindeki divan şiiri tesiri sadece beğendiği divan şairlerinin şiirlerini derleme yahut şiirlerinde aruz veznini kullanmakla sınırlı değildir. Divan şiirinde karşılaştığımız mefhumlar, âşığa ait birtakım hâller ve sevgiliye ait tavsifler benzer estetik yapıyla Nâilî'nin şiirlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Divan şiirinde aşk hadisesi sevgili-âşık-rakip üçlüsü etrafında düşünülür. Sevgili tıpkı bir hükümdar gibi kudretlidir, lütuf ve ihsan sahibidir ancak aynı zamanda zalimdir. Naz eder, sevilir fakat sevmez, kıskanılır ancak kıskanmaz. Âşık ise sevgilin kapısında bir kuldur ve sevgilin etrafındaki rakipler ile mücadele hâlinindedir. Bir taraftan sevgilin ilgisizliği ve eziyetleri diğer taraftan rakipler âşığı büyük bir dert içinde bırakmaktadır. Âşık her ne kadar dert ve tasa içinde kalsa da sevgiliden asla vazgeçmemektedir (Kurnaz 2011: 9). Nâilî'nin şiirlerindeki âşığın maşukla arasında geçen aşk macerasının da benzer bir vaziyet içerisinde olduğu görülmektedir. Şair, sevgiliye duyduğu aşkı dile getirdiği şiirlerinde sevgiliye gönül verdiği günden beri başının dertten kurtulmadığını ve sevgilin kendisine bir türlü iltifat etmediğini söylemiştir:

*Gülcemalin görüp meyil vereli
Getirdin başıma bin bir bela güzel
Taş bağrım mum idüp dimedin beli
İtmedin derdime bir deva güzel* (Ataman, 1937, s. 22)

Şair, bir başka dördlüğünde ise ne yaparsa yapsın bir türlü aşkına inandıramadığı sevgilin kendisine naz etmekten bıkip usanmadığını ve bu durum karşısında ise gönlünün yanıp tutuştuğunu belirterek sevgiliye sitem etmiştir:

*Can feda yolunda disem inanman
Naz u istignadan asla usanman
Haktan haya itmen halktan utanman
Erittin âşıkın dilde yağını* (Ataman, 1937, s. 21)

Şair aşağıdaki parçada tecrit yoluyla soyutladığı gönlüne seslenerek onunla âdeta dertleşmektedir. Gönlüne, bunca zamandır sevgili uğruna zehirler içtiğini, Mecnun gibi zindan ateşlerine düştüğünü hatırlatan şair, gönlün kimin âşık kimin rakip olduğunu fark edememesinden yakınmaktadır. Nâilî, gönle henüz çilesinin bitmediğini daha çekeceği çok çileler olduğunu da hatırlatmaktadır:

*Bir yar için bunca zaman semler içersin
Mecnun-sıfat ateş-i zindana düşersin
Fark itmeyicek yar ile ağyarını ey dil
Elbette gönül sen daha çok çille çekersin* (Mecmua, 85a)

Nâilî, her ne olursa olsun sevgilin güzelliğine meyletmekten vazgeçmeyeceğini, binlerce eziyet etse de sevgilin kapısında bir dilenci gibi bekleyeceğini ifade ettiği bir dördlüğünde de sevgiliye rakiple dostluk etmemesi için yalvarmaktadır:

*Nâil hüsn ü cemaline mailem
El açıp babında ben bir sailem*

*Sad hezeran eza itsen kailem
Olma ağyar ile ağına güzel* (Ataman, 1937, s. 22)

Koşma, kalenderi, divan, destan türünde şiirler yazan Nâilî, şiirlerini saz eşliğinde söylemiştir. Âşıklar, sazlarını çalıp dinletmekten ziyade deyişlerine kuvvet vermek, hafızalarını yoklayıp şiirlerini sıraya koyabilecek zamanı yaratmak için gelişigüzel ve rastgele perdeler üzerinde vuruşlar yapmışlardır. Âşıkların koşmalarını türkü formuna sokup bir düzen içerisinde okuduklarında dahi şiirleri, belli bir melodi olmadan konuşma biçimiyle söylenen müzikli anlatı şeklinde olmuştur. Ancak saza ve müziğe oldukça meraklı olan Nâilî, döneminin en iyi saz ustalarıyla arkadaşlık etmiş, saza doğru ve güzel çalmaya bilhassa ehemmiyet göstermiştir. Saza şiirlerini söylemek için kullandığı bir araçtan çok daha öteye taşıyan âşık, sözleri kadar sazıyla da beğeni kazanmıştır (Ataman, 1937, s. 31).

Nâilî'nin 18 yaşından 35 yaşına kadar söylediği şiirleri bir defterde topladığı ancak bir evham üzerine eserini yaktığı bilinmektedir. Nâilî, ömrünün son günlerinde gerek hastalığının etkisi gerekse insanların vefasızlığı nedeniyle saz çalıp şiir söylemeyi bırakmış, aşağıdaki dörtlüğü söyledikten sonra sazını duvara asmış ve bir daha şiir söylememiştir:

*Nâilî elinde köhne saz kaldı
Bir de Mekke ile bir Hicaz kaldı
Aparuz kaparuz imtiyaz kaldı
şimdi bu dünyada hokkabaz kaldı* (Çakırsipahi, 2006, s. 212).

2. Âşık Nâilî'nin Derlediği şiir Mecmuası

XIX. yüzyılın okuryazar âşıkları arasında yer alan Nâilî'ye ait olduğu düşölen iki farklı şiir mecmuası bulunmaktadır. Bu mecmualardan biri Çankırı Belediyesi Rifat Kâmil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezinde⁴, diğeri ise Nâilî Baba'nın üçüncü kuşak torunu Mehmet Kayılı'nın şahsi kütüphanesinde bulunmaktadır.

Çankırı Belediyesi, Dr. Rifat Kâmil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi 893/196 numarada kayıtlı olan mecmua 21X35 boyutlarında ve siyah deri cilt içerisinde. Mecmuanın cildi üzerinde hangi kuruma ait olduğu tespit edilemeyen bir arma, son iki sayfasında ise "yol, yolcu, багаj" vb. tarife bilgilerinin ve "Okul Defteri" ifadesinin yer aldığı matbu bir kısım bulunmaktadır. Söz konusu bilgilerin tamamı Latin harfleri ile yazılmıştır. Bütün bunlar göz önünde tutulduğunda derleyicinin derlediği şiirleri bir kurum tarafından hazırlanarak bastırılmış bir okul defterine yazdığı söylenebilir. Defterin/mecmuanın etiket kısmında "Âşık Fikani ve Naili Babanın Bazı Eserleri" şeklinde bir açıklama ile birlikte İsmail Kayılı ismi yer almaktadır. Mecmuada Latin harfleriyle yazılmış Figânî Baba'ya ait bir şiirin sonunda 15 şubat 1953 tarihinin kaydedilmiş olması ve Mehmet Kayılı ile yapılan mülakatlar neticesinde İsmail Kayılı'nın bu tarihte yaşıyor olduğu bilgisine ulaşılması mecmuanın kuvvetle muhtemel İsmail Kayılı tarafından düzenlendiğini göstermektedir.

Sayfalarında herhangi bir yırtılma, yıpranma ve kopma olmayan mecmua 70 yapraktır. Mecmuanın 7-36 yaprakları arası boştur. Eserde Nâilî'nin yanı sıra Figânî, Nürî, Sıdkî, Emrahî, Sümmanî, Banu Hanım gibi önemli âşıkların şiirleri de bulunmaktadır. Mecmuada yer alan şiirler genellikle Arap harfleriyle yazılmakla birlikte bazı şiirlerin

⁴ Mecmua, Çankırı Belediyesi Rifat Kâmil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezine Nâilî Baba'nın torunlarından Kamil Kayılı tarafından bağışlanmıştır. Ahmet Talat Onay *Çankırı şairleri* adlı eserininin "Nâilî" maddesinde söz konusu mecmuanın kütüphane ve yer bilgisini vermiş (Onay, 2019, s. 230), Sadık Çakırsipahi ise mecmuada bulunan Nâilî'ye ait bazı şiirleri neşretmiştir (Çakırsipahi, 2006).

yazımında Latin harfleri kullanılmıştır. Derleyicinin, şiirleri çoğunlukla “destân-ı ..., diger destân-ı.../koşma” şeklinde başlıkladığı görülmektedir. Bazı başlıklarda ise şiirin kim için, nerede ve ne zaman yazıldığına dair bilgiler yer almaktadır. Derleyici, Ziya Paşa'ya ait bir terki-i bendi ise “Nâmık Kemâlin” başlığı ile kaydetmiştir.

Çalışmamıza konu olan diğer mecmua ise Nâilî Baba'nın torunu Mehmet Kayılı'nın kütüphanesinde bulunmaktadır. 21X15 ölçülerinde olan mecmua kahverengi mukavva cilt içinde olup sayfaların birleştiği kısım bez cilt ile desteklenmiştir. Rika hatla yazılmış olan eserin üzerinde derleyicinin kimliğine dair doğrudan bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak derkenarlarda bulunan veya şiir sonlarına düşülen “Merhum hacı Âşık Gedâyî Babanın sultan 'Aziz efendimiz huzurunda söylemiş olduğu dü beyt budur. Muharriri Nâilî Baba (66a)”, “Hacı Âşık Gedâyî Baba Şemsî Baba'ya nazire söylemiştir. Nâilî Baba (74a)” türündeki kayıtlardan mecmuanın bizzat Nâilî Baba tarafından derlendiği anlaşılmaktadır.

Herhangi bir tertibin gözetilmediği eserde satır sayıları değişkenlik göstermekte ve satır sayısı 10-20 arasında değişmektedir. Şair, şiirleri kaydederken genellikle siyah ve mavi mürekkepli kalem ile kurşun kalem kullanmıştır. Cildinde yıpranma ve yırtılma olan eserin iç sayfalarında da yırtılmalar, kopmalar, mürekkep dağılması, kurşun kalemle yazılan şiirlerde silinmeler ve dağılmalar görülmektedir. İç sayfalarda görülen tahribatlar nedeniyle mecmuada yer alan şiir ve şair sayısının eksiksiz bir şekilde tespiti mümkün olmamıştır. Tespit edilebildiği kadarıyla Nâilî'nin, şiirlerine yer verdiği şairleri şu şekilde sıralamak mümkündür:⁵

Şair	Şairin Yaşadığı Yüzyıl	Şair	Şairin Yaşadığı Yüzyıl
'Ârif	19. yy	Nâdire (?)	?
'Aşkî	?	Nakdî	19.yy
Âgâh	19. yy	Nâmık Kemâl	19. yy
Bâkî	16. yy	Nâmî	?
Banu	19. yy	Nef'î	17. yy
Belîg	18. yy	Nûrî	19. yy
Câdî	19. yy	Perîşan	19. yy
Cüdâyî	?	Perver (?)	?
Dertli	19. yy	Ra'dî (?)	?
Emrâh	19. yy	Rindî	19. yy
Erbâbî	19.yy	Rûhî	16. yy
Eşref	?	Rüşdî	19. yy
Fahrî	19. yy	Sabrî	19. yy
Fevzî	19. yy	Sâfî	?

⁵ Mecmuanın sayfalarında görülen yırtılmalar, kopmalar, yazıda meydana gelen dağılmalar ve yazının bazı şiirlerde okunaksız olması şair ve şiir sayısının sağlıklı bir şekilde tespit edilmesine imkân vermemiş bu nedenle bir şairin kaç şiirinin olduğu, mecmuada yer alan şairlerin toplam sayısı türünden sayısal bilgilere tablo içerisinde yer verilmemiştir.

Figânî	19. yy	Selâmî	19. yy
Fuzûlî	16. yy	Server	?
Gedâyî	19. yy	Seyrânî	19. yy
Girdâbî	?	Sezâyî	18. yy
Harâbî	19. yy	Sıdkî	19.yy
Hâşim	?	Sûzî	?
Hayrî	19. yy	Sümmânî	19. yy
Hengâmî	19. yy	Şemsî ⁶	16. yy
Hulûsî	19. yy	Şeref Hanım	19. yy
İrfânî	19. yy	Şeydâyî	?
İrşâdî	?	Şeyhülislam Yahyâ	17. yy
İşretî	16. yy	Türâbî	?
Kadrî	19.yy	Vâsîf	19. yy
Kemâlî	19.yy	Yesârî	19. yy
Kenzî	19. yy	Zahmî	19. yy
Kuddûsî	19. yy	Zihnî	19. yy
Mahfî	19. yy	Zikrî	19. yy
Meydânî	19. yy		
Micmerî	19. yy		
Mirâtî	19. yy		
Müştâk	19. yy		

Nâilî'nin şiirlerini kaydettiği şairlere bakıldığında bu şairlerin, daha çok âşığın kendi çağdaşı olan Çankırlı ve Kastamonulu şairler olduğu görülmektedir. Aslen Çankırlı ve Kastamonulu olmayıp yolu bir şekilde bu şehirlere düşen, sanatlarını bir müddet buralarda icra eden âşıkların şiirleri de eser içerisinde yer almaktadır. Nâilî'nin şiirlerine yer verdiği şairlerin önemli bir özelliği de pek çoğunun Bektaşî olmasıdır.

Nâilî, halk şairlerinin yanı sıra Bâkî, Fuzûlî, Şeyhülislam Yahyâ, Bağdatlı Rûhî, Belîğ, Şeref Hanım gibi divan edebiyatı şairlerinin şiirlerine de eserinde yer vermiştir. XIX. yüzyılın önemli âşıklarından Gedâyî Baba'nın Nedîm'in gazeline yazdığı tahmis de mecmua içerisinde kayıtlıdır (74b-75a). Şiirlerinde divan edebiyatına ait unsurları kullandığı ve aruzla şiirler yazdığı da bilinen Nâilî'nin divan şiirine kayıtsız kalmadığı, divan edebiyatı ve divan şairleri hakkında hiç de azımsanmayacak bir bilgi birikimine sahip olduğu söylenebilir.

⁶ Mecmuada derkenarda "Hacı Âşık Gedâyî Baba Şem'î Babaya nazire yazılmıştır. Nâilî Baba" şeklinde bir kayıt bulunmaktadır ancak şiirin Şemsî'ye (Şemseddin-i Sivasî'ye) ait olduğu tespit edilmiştir. Nâilî Baba'nın şiiri kaydederken mahlası da Şem'î olarak yazdığı görülmektedir.

Nâilî, derlediği hemen hemen bütün şiirleri başlıklandırma yoluna gitmiştir. Şair, başlıklarda “divan, koşma, semaî, gazel, kalenderî” gibi şiirin tür ve şekline yönelik ifadelerle birlikte “Divan-ı Emrâhî Baba, Gazel-i Rifat Beg, Dü Beyt Hacı Gedâyî Efendinindür” şeklinde şiirin kime ait olduğunu belirten ifadelere de yer vermiştir. Ayrıca Bektaşî olduğunu bildiğimiz Nâilî, mecmuadaki bazı şiirleri, kalem şuarası çevresindeki tekke geleneğine müntesip XIX. yüzyıl şairlerinin kullandığı bir terim olan (Öztürk, 2017, s. 184) “destur” sözcüğü ile başlıklandırmıştır. Bazı durumlarda ise şairin şiirleri yanlış başlıklandığı tespit edilmiştir. Ziya Paşa'ya ait bir şiiri “gazel-i Nedîm” başlığı ile kaydeden şair, mahlas beytinde de “Ziya” yerine “Nedîm” mahlasını kullanmıştır (47b).

Nâilî zaman zaman şiir sonlarına yahut derkenarlara şairin kimliğine, şiirin nerede ve ne zaman yazıldığına dair kayıtlar da düşmüştür:

“Darendereli tüccar kel Mehmed aganın mahdumu ahabım Sıdkı Efendiden tahrir olunmuşdur 1338.” (11b)

“Merhum el-hac Gedâyî Babanın Hicaz'a giderken söylemiş olduğu kalenderîdir.” (74a)

“Üç yüz on dokuzda Kastamonu Şifahanesinde söylemiştir.” (108a)

Nâilî'nin kendi el yazısıyla şiirleri kaydettiği mecmuada, bir şiirin Hafız Hüseyin Efendi tarafından yazıldığı şairin şiir sonunda yaptığı açıklamadan anlaşılmaktadır:

“Mekteb-i muallim katından Kadir Aganın mahdumu ihvanım Mevla rahmet eyleye Hafız Hüseyin efendinin yazısıdır bu kalenderî. Nâilî Baba.” (43b)

Şair, şiirler dışında derkenarlara ilaç terkipleri yazmış, torunlarının doğum tarihine dair bilgiler de kaydetmiştir:

“Bab. Sancu için ve tatar kurdu için davşan odını ezüp içürmeli. Bi-izn-i Hüda mücerrebden. Muhariri Nâilî Baba” (88b)

“Bab. Sancu için armudu ince ezüp bir ince bezden geçürüp bir kaseye koyup birkaç sabah aç karına içürmeli. Nâilî Baba. Tosya'nın Kilkuyu karyesinden koca oğlu Molla Mehmed bin Osmandan yazılmışdır.” (89a)

“Kerimem Nazire'nin Allah virgüsü iki dane kız çocuğu dünyaya getirdiği tarihtir. Arabî sene 1341 safer ayı, teşrin-i evvel rumî 1338, teşrin-i evvel efrencî. Âşık Nâilî Baba dedeleri.” (21b)

“Kerimem Nazire'nin mahdumu 'Ali Rıza'nın dünyaya geldiği tarihtir. 'Arabî sene 1350, rumî sene (13)48. Rebiü'l-ahir Cuma gicesi vakt-i seherde dünyaya gelmiştir. Dedesi Âşık Nâilî. (40b)

3. Mecmuada Yer Alan Nâilî'ye Ait Şiirler

Nâilî, derlediği şiir mecmuasında kendisine ait altı koşma, iki destan, iki divan ve iki kalenderî olmak üzere toplam on iki şiire yer vermiştir.⁷ Şair, divan ve kalenderî nazım şekliyle yazdığı şiirlerde aruz veznini, destan ve koşma nazım şekliyle yazdığı şiirlerde ise hece veznini kullanmıştır. Nâilî'nin aruzla da heceyle de yazdığı şiirlerde kusurlara rastlanmaktadır. Şiirlerin neşri sırasında gerek vezin gerek anlam kusurlarını gidermek maksadıyla yapılan müdahaleler köşeli parantez ile gösterilmiş, bazı durumlarda ise

⁷ Çalışmanın bu bölümünde mecmuada yer alan şiirlerden iki koşma, iki destan, iki divan ve iki kalenderî olmak üzere toplam sekiz şiir neşredilmiştir.

dipnotta belirtilmiştir. Okunamayan kelimeler mecmuadaki hâlleriyle ilgili yerlere eklenmiştir.

Divan

Başlık: Dīvān (Nā'il Babamñ)

-.--/ -.--/ -.--/-.-

'Ārif-i dānā olan nā-dānı tefrīk itdiler
Yetmiş üç millet içinde ol Yezīdi bildiler
Zümre-i ehl-i diliñ bağrını birden deldiler
İbn-i Mülcem Şimr-i Mervān hañçerin hem emdiler

Fikrim oldur bunlara dünyāda had yā neyledim
Rū-be-rū efkārımı a'dāya karşı söyledim
Bağlanup cismim ser-ā-pā şöyle efgān eyledim

Nīm yüz biñ seyrānıma hep geldiler

Ṭıfl-ı mektebden bu 'aşkı virdi gör yā Hū baña
Yek nazarda 'aqlım aldı virmedi bir şu baña
Zehr içirdi bile bile fitne-i cādū baña
Nākışatu'l-'aql olan nisvānla 'aqlım çeldiler

Oldılar tuğyān imānsız Hābile Kābil gibi
Kerbelā vağ'asımñ hem vaşfi nā-kābil gibi
Rāh-ı 'aşqda bī-ḥaber ser-mest olan Nā'il gibi
Mürşīd-i kāmillerim gönülüm gubārın sildiler (14b-15a)

Divan

Başlık: Dīvān Banunuñ dīvānına nazīredir

-.--/ -.--/ -.--/-.-

Men 'aref⁸ dersin alan 'irfānı gözler gözlerim
Aḥsen-i taqvīm⁹ olan insānı gözler gözlerim

Ehl-i ḥāl 'ārifleriñ nuṭkundan aldık dersi biz
Dā'imā kendimdeki noḫşānı gözler gözlerim

Hem mecāzī hem ḥaḳīkat hem kināye söyleriz
Dersimiz 'ilm-i ledün merdānı gözler gözlerim

Vird-i ezkārın şalāt ile selām olsun hemān
Ser-firāz-ı enbiyā sulṭānı gözler gözlerim

Bir ḥarābāt çillekeş bī-çāre 'abdiñ Nā'ilī

⁸ "Nefsini bilen Rabbini bilir." (Aclūnī, II, 2532) hadisinden iktibastr.

⁹ "Yaratılışların en güzeli." "Biz insanı en güzel şekilde yarattık" ayetinden iktibastr. (Kur'an-ı Kerim, 95/4).

Mesnedim *lâ-taḳneṭü*¹⁰ ğufrâni gözler gözlerim (24 b)

Kalenderî

Başlık: Ḳalenderî Nâ'îlî Babanıñ

--/ .--/ .--/ .--

Bir yâr için bunca zamân semler içersin¹¹
Mecnûn-şifât âteş-i zindâna düşersin

Farḳ itmeyicek yâr ile aġyârını ey dil
Elbette gönül sen daha çok çille çekersin

Sür hâke yüzün herkesi noḳşân ile hoş gör
Bir 'abd-i 'usât rûy-ı siyâh cins-i beşersin

Dünyâda denî âdem ile eyleseñ ülfet
Uḳbâya daḡı zaḫmetile belki gidersin

Yol ḳorḳuludur lâf ile cânâna varılmaz
Aḳdemce eger Nâ'îlî ekdiñse biçersin (85a)

Kalenderî¹²

Başlık: Ḳalenderî Nâ'îlî Babanıñdır

--/ .--/ .--/ .--

--/ .--

Ders mi oḳuduñ ey perî tefsîde-perîmsin
Sevgili yârimsin

Yaḳdı a gülüm âteş-i 'aşḳıñ ciġerimsin
Ol ġonce-terimsin

Bir gördi gözüm görmüşidi seni gülünce
Var 'âşḳı bunca

Her laḫza gönül şehrine 'azâb-ı elemsin
Gülde dikenimsin

Ġabġabla leb-i rûyuña bir baḳmada 'âşḳı
Efkâra muvâfıḳ

'Aḳlımı alan duḡter-i şâh-bende perîmsin
Dîvâne dilimsin

Biñ yıl arasañ deñġini ey dil bulamazsin
Vâşıl olamazsin

Her rûz [u] şebim mızrab-ı sâzımda telimsin
Şevḳ-ı şerefimsin

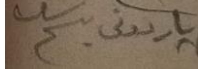
Zıkr eyle gönül şıḳile Sübhâniña şükr it

¹⁰ "Ümit kesmeyin!" (Kur'an-ı Kerim, 39/53).

¹¹ Mısranın vezni kusurludur.

¹² Şiirin sonunda "Ramâzân-ı şerif (13)17 senede Za'ferânbolıda söylenmiştir." ifadesi bulunmaktadır.

Şoñ nefesi fikr it
Ol rûz-ı cezâ Nâ'îlî maqbûl-i selîmsiñ

(85b)

Destan¹³

Başlık: Destân Nâ'îlî Babanîfîdır

11'li Hece Ölçüsü

Bed'et(ü) bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm
Evvelâ nefsiñle Ḳahhârî fikr it
Ḥâlîḳ-ı muṭlâḳsiñ yâ Rabbe'l-Kerîm
O keremler kânı mi'mârî fikr it

Ġanı âdem şâfî Ḥavvâ anamız
Ġanı ümm-i cihân yâni Zehrâmız
Düşün sen aşlıñı bir ḳatre âbız
Nâr [u] hâk [u] hevâ rûzgârî fikr it

Hem Muḥammed Muştafâdır evveli
Zâten dü cihâmîñ odur temeli
Ervâḫ-ı ezelde demişim belî
Vardığıñ îmânı iḳrârî fikr it

Sevdi maḫbûbını var itdi nûrdan
Aldı naşîḫati Süleymân mûrdan
Mûsâya tecellî gösderdi Ṭûrdan
Sırr-ı *len terânî*¹⁴ Settârî fikr it

Ġanı benim diyen Fir'avun Nemrûd
Ġanı Ḳârûn ğanı Şeddâd-ı merdûd
Bir vaḳt-i şeherde ḫâzret-i Ma'bûd
Emr iden Cibrîl-i Cebbârî fikr it

Pîri ḫânedânîñ ol ceddîm Ḥalîl
Fuḳarâlar çeşmesinde selsebil
Ġanı cân pâresi bir tek İsmâ'il
Teslîm-i Ḥaḳ olan gülzârî fikr it

Ġanı 'amm-ı Resûl Ḥamza pehlivân
Ġanı Behrâm Rüstem-i Zâl ḳahramân
Ġanı şarḳdan ğarba giden Süleymân
Dönen ḳasırḳayla ğubârî fikr it

Ḥayy-ı ma'neviyle Ḥayy olan sultân

¹³ Şiirin sonunda "Üç yüz on tokuzda Kastamonu Şifâhânesinde söylenmiştir." ifadesi bulunmaktadır.

¹⁴ "Beni göremezsin." (Kur'an-ı Kerim, 7/143).

Ziyâretin naşîb eyle yâ Ğufrân
Ebâ Bekir ‘Ömer hazret-i ‘Osmân
‘Aliyyü’l-Murtaza Ğaydârı fikr it

Ğasan ve’l-Ğüseyin Ğüzn-i Kerbelâ
Ta’rîf olmaz künhi ile o da’vâ
*Naşrun minallâh ve fethun karîbun*¹⁵
‘Alemdâr-ı Resûl ezdârı fikr it

Bir zamân toğmuşdı kıyruklı yılduz
Şallanıyor cihân ‘ibret almayuz
Kılıç kına girmez üç yüz on toğuz
İşde iş meydânda küffârı fikr it

Kimdir alan kimdir viren gösteren
Bozıldı dümenim kırıldı seren
Tâ temelden ehl-i beyti iden
Şimr-i mel‘ûn Mülcem murdârı fikr it

Behâyimdir bu nükteyi bilmeyen
Cigerini dilik dilik dilmeyen
Ehl-i İslâm bir içim şu virmeyen
Fitne fesâdı nâs-ı şirârı fikr it¹⁶

*Lâ-yüse’l(u) ‘ammâ yef’alu*¹⁷ uzatma
Şehîd oldu gitdi bunca enbiyâ
Ğanı Zekeriyâ Ğanı yâ YaĞyâ
Eze ile Bîcen aĞyârı fikr it

Secde idüp gider yüzi yirde şu
Ğacer şecer ihyâ olmağda kamu
Ğayvân için degil ol hefti tamu
Esfel-i Ğayyâda pür-nârı fikr it

Kelâmımda kuşûrum çok yâ Kerîm
Bu kadarca beyân eyledi dilim
Çekdirme ‘uqbâda ‘azâb-ı elîm
Yâ Hâdî ismiyle Ğaffârı fikr it

‘Aşk didiğîñ naşîb olmaz her kıla
Ğazîne-i RaĞmândır kalb-i şu‘arâ¹⁸
‘İlm-i ‘akâ’idden ders alsa mollâ
Temel ister şarf-ı izhârı fikr it

¹⁵ “Allah katından bir yardım ve yakın bir zafer vardır.” (Kur’an-ı Kerim, 61/13).

¹⁶ Mısradaki fazla hece bulunmaktadır.

¹⁷ “Yaptığından dolayı sorguya çekilemez.” (Kur’an-ı Kerim, 21/23).

¹⁸ Mısradaki fazla hece bulunmaktadır.

Ḥayy u lā-yemūtsuñ bildim yā Ġanī
 Ḥacīl itme rüz-ı maḥşerde meni
 Bir gün sararsıñ Nā'ilī kefeni
 Tez elden giderken mezārı fikr it (107a-108a)

Destan

Başlık: Diğer Destān Nā'ilī Baba

11'li Hece Ölçüsü

Biñ üç yüz yirmi dört temmüz beşinde
 Erzāk celbi için men çıkdım yola
 Naşıl sa bir kişi geldi peşimde
 Refik olduk vardık Kuyubuñara

Ordan 'āle's-şabāḥ biz yola revān
 Bir heybe bir de saz gönül perişān
 Topal 'Alīde ḳahve bir iki fincān¹⁹
 O 'Alī ḳahramān bakmaz manḳıra

Mevlāya emānet itdik yürüdük
 Geçdi faşl-ı bahār ötmedi düdük
 Ḳaraköprüden hemān sağ yan döndük
 Hekimiñ baḳçeye vardık ibtidā

Orada bir iki üç cān oturmuş
 Dem ile ḳabağı bir yana ḳurmuş
 Ba'zısı da çok keyf olmuş uyumuş
 Didik şen olañız cümle eḥibbā

Ol gice orada güzel muḥabbet
 Seyyāḥ diyü bir rifāz-ı gümrāhet
 O da bizim ile eyledi niyyet
 Çıkdık Kanğırından geçdik ḳarşuya

Çivi Köye vardık o gün güç belā
 Nigāḥ eyleyerek sağ ile şola
 Mu'in ola Mevlā men ednā ḳula
 Yedi günde vardık Ḳızılıрмаğa

Vardık baḳdıḳ cerriñ zamānı degil
 Şehr-i İskilibe eyledik meyl
 Ḥarāretten yandı derūnumda dil
 Üç gün üç gicede vardık güç belā

¹⁹ Mısradan fazla hece bulunmaktadır.

Kaymakamîñ hâne oldu mekânım
 Yoluñ zahmetiyle çıkdı dumanım
 Geldiler orada olan ihvânım
 İltifât itdiler men ednâ kula

Çok ahbâbım vardı illâ bir dâne
 Her 'ilimde mâhir merd-i merdâne
 Gümergeciñ Hamdi Efendi dürdâne
 Nâdirü'l-emsâldir kıymet bî-bahâ

Geldiler odama birkaç muhibbân
 Şakım 'işret itme didiler bir an
 Saña yapacağız güllüce ihsân
 Muhabbetiñe bak yaşa burada

O gice içmedik güzel muhabbet
 Hamdî Efendi şerefledi be-ğâyet²⁰
 Feşâhatle belâgatle nihâyet
 Muhabbeti tamâm eyledik a'lâ

Kazanmak vâkit[i] oradan çıkdım
 Şun kadem refikden uşandım bıkdım
 Cevheri nuḡkumla çok ihvân baḡdım
 Geldik biñ zahmetle geçdik Kulaya

Cacıklarından Kavşud Tuğcu Sunçurlu
 Hicr-i ğamla ğâyet dîdeler tolu
 Baḡdım bir sel basmış şağ ile şolu
 Sekiz gün muhabbet eyledik hevâ

Sekiz günden şöñra gerüye 'avdet
 Ta'rîf olmaz hele çekilen zahmet
 Tuğcudan Kavşada itdik dehâlet
 Misâfir olunduğ 'Alî Mollâya

Şağıroğlı Hasan çok hürmet itdi.
 Bizi aldı degirmen önün gitdi
 Arḡadaşı 'Alî var bahşış verdi
 Ordan 'ale's-şabâh Halîl ağaya

'Acem Ni'metu'llâh verdi duḡânı
 O bizim seyyâhîñ toymaz hayvânı
 Bir ay bir oḡada olsaḡ mihmânı
 Aşla aldırıyor didim yâ şabrâ

Tekne Hasanoglı refikîñ biri

²⁰ Mısradaki fazla hece bulunmaktadır.

Şeyhlik şatar yok bir şeyden haberi
Biri ‘ayn-ı vâhid gâyet serseri
Birisi men ahmağ şaşkın budala

‘Anhâ minhâ tamâm iki ay gezdik
Biribirimizden cümlemiz bezdik
Geçen mâcerâyı gönüle dizdik
Kışladan ayrıldık Çerkez Nûriya

Hâşılı sabâhdan ayrıldık hele
Kör Hüseyn hâlâ benimle bile
Şikâyet olmasun tölmadı çille
Râhımız güşâd it didim Rabbenâ

Nüriniñ hürmetin kimse yapamaz
Merdoğlı merdândır şonunı şaymaz
Câhile sevilmez dirler yaramaz
Men fakîr ‘indinde kıymet-i bâlâ

Mevlâ getürmesün gönlüne kirlilik
Hüzn-i gamı bütün gönülden sildik
‘Alagözden Kâsımoğluna geldik
Buğdaya orada eyledik siftâ

Oradan Dedeköy biz yola revân
Bayrâm Çavuş atı çekdi kağramân
Esmâsı hacı kır kendi küheylân
Hâcî Yûsuf degirmenine itdik temâşâ²¹

Bî-nihâye Nürî gönlümüz aldı
Yol ayrıldı onlar orada kaldı
Elim öpdü hem boynuma şarıldı
Göz yaşıyla itdik ol elvedâyı

Sükûtile olduk biz yola revân
Kıbardı ayağı gâyet perîşân
Sa‘ât birde Kanğırıya biz hemân
Kıycımıñ kağvede eyledik mola

Arkaşası gayrı orda bıraktım
Üç beş refik Şavağ başına çıktım
Üç yüz dirhem demi bir anda şıktım
Beş hağ buğdayla geldik Koçhişâra

Bu kışşadan hişşe yârân yoldaşlar
Câhile arkadaş olmañ kardaşlar

²¹ Mısradâ fazla hece bulunmaktadı.

Na'îlî gider[ken] destâne başlar
 usûrum 'afv itsûn azret-i Mevlâ (108a-111b)

Koşma

Başlık: oşma Nâ'îlî

11'li Hece Ölçüsü

Er-rızku a'lallâh²² fehm iden âdem
 Dünyâ vü mâ-fihâ çeker mi aygu
 Niçün terk eyledi tahtını Edhem
 Far itdi ki nihâyeti güft ü gû

İnşa'allâh mübârekdir seferim
 Gitdi beyhüdeye hep emeklerim
 Tıfl-ı şabâvetden yadı cigerim
 Bir âmet-i bâlâ gözleri âhû

Niyâzımdır iltifât yok gedâya
 Zâhid 'aqlıñ ermez iş bu ma'nâya
 Nefisden su'al var dirim hevâya
 Virdiñ olsun *leysel hâdi illâ hû*²³

*Tevellâ teberrâ*²⁴ dirsın Allâhdan
 Oumuşuz şükür âlû-belâdan
 Kesme selâmıñı Nâ'il gedâdan
 Sevdigiñ 'aşına ardeşim Banu (111b-112a)

Koşma

Başlık: oşma

11'li Hece Ölçüsü

Kilk-i aıatle tasım-i ezelde²⁵
 Na olunmuş beyâz gerdâna beñler
 Vaşf ider vaşşâflar şerhini dilde
 Taılmış dür gibi her yana beñler

angı bağda bitdiñ ey gül-i zibâ
 'Aşıñla zâr ider nice biñ şeydâ
 Tâbur çekmiş üsnûñ üzre ser-â-pâ
 oydu 'aşıkları biñ ana beñler

²² "Rızkı veren Allah'tır."

²³ "Senden başka rehber yoktur."

²⁴ Tevellâ, Hz. Ali ve nesebini sevmek, Hz. Ali ve onu sevenleri dost edinmek, onlardan yardım ve şefaât dilemek anlamlarına gelmektedir. Teberrâ ise Hz. Ali'nin karşısında olan, onun halifeliğini ve imametini tanımayanları sevmemek, onlara buğz ve lanet etmek anlamlarına gelmektedir (Teber ve Çalkan, 2019, s. 89).

²⁵ Mısradâ fazla hece bulunmaktadır.

Hâzret-i hünkârdan almış himmeti
 Bu şüret ne şüret Hakkıñ hikmeti
 Nâ'îl Şevkîsiñe itdi himmeti
 Çıkdı yeñi başdan seyrâne beñler (113b)

Sonuç

İlgazlı âşık Nâîlî, âşıklık geleneği içerisinde yetişmiş XIX. asrın önemli şairlerindedir. Dönemin saygın âşıklarının yanında yetişen ve onlara çıraklık eden Nâîlî, çok küçük yaşlarda şiir söylemeye başlamıştır. Şiirlerini sade bir Türkçe ve samimi bir üslupla yazan şair, şiirlerinde bilhassa aşk, sevgili, ayrılık, gurbet ve hasret temalarını işlemiş, dinî ve tasavvufi konulara yer vermiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve kurtuluş mücadelesinin verildiği sıkıntılı zamanlarda yaşayan Nâîlî, yaşadığı toplumun bir ferdi olarak halkın çektiği sıkıntılara kayıtsız kalmamış, şiirlerinde toplumsal meselelere temas etmekten de kaçınmamıştır. Koşma, kalenderî, divan, destan gibi âşık edebiyatının hemen her tür ve şeklinde eserler veren şair, şiirlerini saz eşliğinde söylemiştir. Gerek sazı gerek sözüyle âşık edebiyatının temsilcileri arasında yer alan Nâîlî'nin şiirlerinde divan edebiyatına ait hususiyetlere de rastlanmaktadır. Nâîlî, divan şiirinde karşılaştığımız mefhumları, âşık ve maşuğa ait tavsifleri divan şiirindekine benzer bir estetik yapıyla şiirlerinde kullanmıştır. Hece vezniyle birlikte aruzla da şiirler yazan şair, derlediği şiir mecmuasında kendi çağdaşı olan âşıkların yanı sıra Fuzûlî, Bâkî, Şeyhülislam Yahyâ, Bağdatlı Rûhî gibi divan şairlerinin şiirlerine de yer vermiştir.

Nâîlî'nin şiirlerinde Gedâyî ve ustaları Kemâlî ile Figânî'nin etkisi görülmekle birlikte şairin şiirlerindeki lirizm, anlam zenginliği, ahenk ve ruh enginliği onun çağdaşı şairler arasında önemli bir yer edinmesini sağlamıştır.

Kaynakça

- Acılûnî, İsmâîl b. Muhammed (1351/1931). *Keşfü'l-Hafâ*, C. II. Mısır.
- Akman, E. (2003). Âşık Tarzı Destan Türü ve Çankırlı Âşıklardan Âşık Nâîlî, Âşık Ali ve Ali Kadri'nin Destanları Üzerine Bir Tahlil Denemesi. *Çankırı Kültürü Sempozyumları-I Doğumunun 100. Yılında Zeki Ömer Defne ve Çankırlı Şairler Sempozyumu*, 19-20 Eylül 2003, Ankara: KTB Yayınları, 230-237.
- Akman, E. (2018). *Kastamonu'da Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Eriş, M. (Ed.), 81 İlde Kültür ve Şehir Kastamonu (1. Baskı, s. 274-283). Kastamonu: Kastamonu Valiliği Yayınları.
- Albayrak, N. (1994). Âşık. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/asik> (s. 547-549). [Erişim Tarihi: 21.03.2023]
- Alper, K. (2004). Ahmet Talat Onay'ın "Çankırlı Şairleri"ne Ek: Çankırlı Bilinmeyen Birkaç Şair: Rüyâtî, Nâîlî Baba, Necâtî, Vehbî. *Millî Folklor*, 16(61), 160-171.
- Artun, E. (2016). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Ataman, S. Y. (1937). *Âşık Nâîlî*. Zonguldak: Karaelmas Basımevi.
- Boratav, P. N. (1968). Âşık Edebiyatı. *Türk Dili Dergisi Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, XIX (207), 340-357.
- Çakırsipahi, S. (2006). Âşık Nâîlî Baba. *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, 1, 201-213.
- Çavuşoğlu, M. (1986). Divan Şiiri. *Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı*, 36 (415-417), 1-16.

- Durmaz, U. (2020). Bir Mekânın Anatomisi: Halk Edebiyatı Ürünlerinin Yaratma ve İcra Ortamı Olarak Kahvehaneler. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3 (4), 110-129.
- Kaptan, Z. ve Yurduşen, Y. (2014). Âşık Edebiyatı Halk Şiirinin Gelişim Süreci. *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 195-212.
- Karahan, A. (1991). Âşık edebiyatı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/asik-edebiyati> (s. 550-552). Erişim Tarihi: 21.03.2023]
- Kur'an-ı Kerim*. (2022). Diyanet İşleri Başkanlığı. <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf> [Erişim Tarihi: 01.04.2023]
- Kurnaz, C. (2011). *Divan Dünyası*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Onay, A. T. (2019). *Çankırı Şairleri* (haz. İbrahim Akyol). İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Sümer, O. (1961). İlgazlı Nâilî Baba Hakkında. *Türk Folklor Araştırmaları*, 13(7/146), 2512-2514.
- Şenel, Süleyman (1997). *Kastamonulu Âşık Yorgansız Hakkı Çavuş*. İstanbul: Zafer Matbaası.
- Teber, Ö. F., ve Çalkan, R. (2019). Alevî-Bektaşî Nefeslerinde Tevellâ ve Teberrâ. *Social Sciences Research Journal*, 8(1), 89-96.
- Yakıcı, A. (2003). Türk Âşıklık Geleneği İçinde Kastamonu'nun Yeri ve Önemi. *Milli Folklor Dergisi*, 15 (60), 165-169.
- Yardımcı, M. (2014). Geçmişten Günümüze Ozanlık Geleneği ve Bu Süreçte İletişim Araçlarının Rolü. *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, 37(435), 27-30.